Становище на Европейския икономически и социален комитет относно публичните инвестиции в енергийна инфраструктура като част от решението на въпросите, свързани с климата

(становище по собствена инициатива)

(2022/C 486/10)

Докладчик: **Thomas Kattnig**

Съдокладчик: **Lutz Ribbe**

Решение на пленарната асамблея	20.1.2022 г.
Правно основание	член 52, параграф 2 от Правилника за дейността становище по собствена инициатива
Компетентна секция	„Транспорт, енергетика, инфраструктури, информационно общество“
Приемане от секцията	7.9.2022 г.
Приемане на пленарна сесия	22.9.2022 г.
Пленарна сесия №	572
Резултат от гласуването („за“/„против“/„въздържал се“)	162/7/8

1. **Заключения и препоръки**

1.1. Последиците от кризата в областта на климата оказват значително въздействие върху Европа и света. Въпреки че през последните години наличните възможности за ефективно адаптиране към изменението на климата се увеличиха, експертите посочват, че не са мобилизирани достатъчно финансови средства, че ангажираността от страна на гражданите и частния сектор е твърде слаба и че липсва политическо ръководство.

1.2. За да се посрещне нарастващото търсене на електроенергия и да се постигнат целите в областта на климата, е необходимо инвестициите в електроенергийната мрежа да се удвоят на 55 милиарда евро годишно, а средствата за изграждането на чисти производствени мощности да се увеличат на 75 милиарда евро годишно ([1]). В това отношение публичните инвестиции в интелигентни и възобновяеми енергийни системи и в инфраструктура за съхранение са от голямо значение за гарантиране на сигурността на енергийните доставки, борбата с енергийната бедност, достъпните цени и създаването на работни места.

1.3. ЕИСК подкрепя предложенията на Комисията за ускоряване и рационализиране на процедурите за издаване на разрешения за проекти за енергия от възобновяеми източници и за определяне на така наречените „целеви зони“ за такива проекти. Тук има значителен потенциал за по-бърз енергиен преход. Още по-важно е да се определи възможно най-точно какво опростяване се прилага в така наречените „предпочитани зони“.

1.4. В европейското законодателство в областта на енергетиката смекчаването на изменението на климата не се признава като цел на регулирането на мрежите. Вследствие на това националните регулаторни органи също се затрудняват да предоставят стимули за трансформиране, разширяване и модернизиране на електроразпределителните мрежи, които да отговарят на изискванията за неутралност по отношение на климата.

1.5. Що се отнася до бъдещата организация на енергийните системи и инфраструктури, ЕИСК многократно е подчертавал значението на активното участие на всички потребители — домакинства, предприятия и енергийни общности — в разработването на интелигентни енергийни системи и на предоставянето на стимули, за да може гражданското общество да участва в енергийния преход, но и да допринася за финансирането.

([1]) Това е заключението на междубраншовата организация в сектора на електроенергията Eurelectric.

1.6. Процентът на публичните инвестиции на ЕС в технологии за чиста енергия, необходими за процеса на декарбонизация, е най-ниският в сравнение с другите големи икономики и възпрепятства конкурентоспособността ни. От началото на либерализацията инвестиционната дейност на електроенергийните предприятия намалява. Този спад в инвестициите доведе до недостиг на доставките и възпрепятства по-нататъшното развитие на енергията от възобновяеми източници. Поради тази причина ЕИСК подкрепя предложението на Комисията за изпълнението на плана REPowerEU да се използват плановете за възстановяване и Механизма за възстановяване и устойчивост, както и допълнителното финансиране от Кохезионния фонд за регионално развитие и средствата за селскостопанска политика на ЕС.

1.7. Структурата и регулирането на пазара трябва да бъдат адаптирани към новите реалности, в които в бъдеще възобновяемите енергийни източници ще преобладават (включително по-децентрализирано производство и увеличено потребление по места), да се създадат необходимите условия за различните участници и да се гарантира подходяща защита на потребителите. ЕИСК приветства намерението на Комисията да проучи варианти за оптимизиране на структурата на пазара за електроенергия и решително подкрепя извършването на пазарни оценки, с които се анализират поведението на всички потенциални участници на енергийния пазар и неговата структура. При всички случаи ЕИСК подчертава, че преди да се правят предложения, е важно да се извърши цялостна оценка на въздействието.

1.8. ЕИСК препоръчва отново по отношение на публичните инвестиции да се прилага „златното правило“, за да се защити производителността и социалната и екологичната база за благосъстоянието на бъдещите поколения.

1.9. Смесеното финансиране с участието на частни инвеститори е вариант само ако се гарантира, че средствата се отпускат по прозрачен начин и че за публичния сектор не възникват неоправдани допълнителни разходи в сравнение с публичното финансиране. Трябва да има пълна прозрачност по отношение на обосноваите допълнителни разходи. Още по-важно е в този вид модели за смесено финансиране да са ясно определени правата и задълженията, да са изяснени въпросите, свързани с отговорността, и да е предвидена ефикасна и бърза система за разрешаване на конфликти, за да се избегнат допълнителни пределни разходи и неблагоприятни въпроси, свързани с отговорността.

1.10. ЕИСК подчертава, че справедливият преход не се свежда само до финансов преход. Той обхваща и целта за създаване на достойна заетост, качествени работни места и социална сигурност, за поддържане на конкурентоспособността на европейските предприятия и изисква конкретни мерки на всички равнища, по-специално на регионално равнище.

1.11. ЕИСК е убеден, че трябва да се обърне специално внимание на това разширяването на мрежите да бъде определено за императивен обществен интерес, смекчаването на изменението на климата да бъде включено като регулаторна цел, както и като цяло на по-ефективната синхронизация по отношение на планирането на енергията от възобновяеми източници и електроенергийната мрежа. Крайно необходимо е да се определят конкретни правила в европейското право.

1.12. Събитията от последното десетилетие, предизвикателствата, свързани с разширяването на мрежите, значителният скок в цените на енергията, опасността от кибератаки и, не на последно място, войната в Украйна ясно показват за какво всъщност става въпрос, а именно кой ще контролира в бъдеще такива ключови инфраструктури като енергийната мрежа. Следователно това е най-вече въпрос от обществен интерес. Това логично би изисквало публична собственост, която е ангажирана с общото благо и премахва съществуващите неравенства.

1.13. Несъмнено въпросът за предимствата и недостатъците на публичната и частната собственост и/или частното финансиране на енергийната инфраструктура за един добре функциониращ енергиен пазар е важен и следва да бъде разгледан при планираната от Комисията оценка на вариантите за оптимизиране на структурата на пазара на електроенергия. Резултатите от такъв анализ могат да послужат като ценен инструмент за вземане на решения за държавите членки, които са отговорни за вземането на решения относно публичната или частната собственост върху енергийните инфраструктури. Според ЕИСК електроенергията е не само основна стратегическа стока за цялата икономика на ЕС, но и обществено благо. Поради това ЕИСК призовава Европейската комисия да анализира подробно въздействието и последиците от целия процес на приватизация и либерализация на европейския енергиен сектор по отношение на неговата стабилност, надеждността на доставките и функционирането на пазара на електроенергия и да превърне резултатите в преустройство на целия енергиен сектор, включително възможности за засилване на ролята на националния и публичния сектор.

2. **Контекст**

2.1. Последиците от кризата в областта на климата вече засягат милиарди хора по света, но също така и екосистемите, както става ясно от последните доклади на Междуправителствения комитет по изменението на климата (МКИК). Това е така въпреки факта, че покачването на температурата все още не е достигнало определената в Парижкото споразумение цел от 1,5 градуса. Особен проблем представлява фактът, че системите и групите, които ще бъдат най-силно засегнати от горещините, сушата, наводненията, болестите, недостига на вода и храна, често разполагат с най-ограничени ресурси за справяне с тях.

2.2. Наличните възможности за ефективно адаптиране към изменението на климата се увеличиха през последните години. Въпреки това в много части на Европа осъществените и планираните мерки са незадоволителни. Експертите посочват недостатъчно мобилизиране на финансиране, твърде слаба ангажираност от страна на гражданите и частния сектор, както и липсата на политическо ръководство.

2.3. Фактът, че заради войната в Украйна в момента в Европа бързо се отпускат значителни парични суми за военни цели, поражда страхове, че в резултат на това финансовите ресурси ще бъдат ангажирани и това може да доведе до забавяне по отношение на борбата срещу изменението на климата. Поради тази причина ЕИСК приветства мерките и инструментите, обявени от Комисията в плана REPowerEU ([2]), за намаляване на зависимостта на ЕС от изкопаеми горива, по-специално от Русия, чрез предприемане на мерки за енергоспестяване, ускоряване на прехода към енергия от възобновяеми източници, насърчаване на диверсификацията на доставчиците и обединяване на усилията за постигане на по-устойчива енергийна система и истински енергиен съюз.

2.4. За да се постигнат целите в областта на климата, капацитетът за възобновяема енергия трябва да се увеличи повече от два пъти. В момента разходите за зелена електроенергия, която не може да бъде използвана или транспортирана и която трябва да бъде намалена, са от порядъка на няколкостотин милиона евро годишно в големи държави като Германия. Тези икономически загуби ще нараснат многократно, ако не се разширят бързо електроенергийните мрежи и капацитетът за съхранение и същевременно не се подобрят възможностите за използване на електроенергията директно на място. Важно е при планирането и регулирането на мрежите развитието на енергийните мрежи да се приведе в съответствие с целта за неутралност по отношение на климата. Разпределителните мрежи имат решаваща роля в тази връзка, тъй като именно към тях са свързани повечето инсталации за енергия от възобновяеми източници.

2.5. За да бъдат изпълнени тези изисквания, е необходимо инвестициите в електроенергийната мрежа да се удвоят на 55 милиарда евро годишно и средствата за изграждането на чисти производствени мощности да се увеличат на 75 милиарда евро годишно ([3]). В този контекст ЕИСК подчертава добавената стойност на предложенията на Комисията за бързи процедури за разрешения на проекти в областта на възобновяемите енергийни източници и създаването на т.нар. „целеви зони“ за такива проекти. ЕИСК подкрепя ускоряването и рационализирането на процедурите за издаване на разрешения за проекти за енергия от възобновяеми източници. Същевременно особено внимание трябва да се обърне на разпределителните мрежи, тъй като към тях по принцип се подава енергията от възобновяеми източници.

2.6. В това отношение публичните инвестиции в интелигентни и възобновяеми енергийни системи са от голямо значение за гарантиране на сигурността на енергийните доставки, борбата с енергийната бедност, достъпните цени и създаването на работни места. Няма съмнение, че екологичната трансформация в съответствие с Европейския зелен пакт ще окаже огромно въздействие върху заетостта във въглеродно интензивните енергийни сектори. Същевременно целесъобразното увеличаване на публичните инвестиции в неутрални по отношение на климата енергийни системи ще създаде разнообразни нови възможности за заетост. Това изисква съответни фискални възможности чрез преформулиране на фискалната рамка, както предлага ЕИСК в становището си по собствена инициатива „Преформулиране на фискалната рамка на ЕС за устойчиво възстановяване и справедлив преход“ от октомври 2021 г.

2.7. В европейското законодателство в областта на енергетиката досега смекчаването на изменението на климата не се признава като цел на регулирането на мрежите. Вследствие на това националните регулаторни органи също се затрудняват да предоставят стимули за трансформиране, разширяване и модернизиране на електроразпределителните мрежи, които да отговарят на изискванията за неутралност по отношение на климата.

([2]) План REPowerEU COM (2022) 230 final.

([3]) Това е заключението на междубраншовата организация в сектора на електроенергията Eurelectric.

2.8. Що се отнася до бъдещата организация на енергийните системи и инфраструктура, ЕИСК многократно е подчертавал значението на активното участие на всички потребители — домакинства, предприятия и енергийни общности — в разработването на интелигентни енергийни системи. За съжаление, са направени единствено обещания, а не са предприети видими инициативи в тази насока. ЕИСК призовава най-сетне да се предоставят стимули за активизиране на производещите потребители, общностите за възобновяема енергия или гражданските енергийни общности, така че гражданското общество да може да участва в енергийния преход, а потребителите да имат възможност да участват активно на пазара. По този начин може да се смекчи и проблемът с постоянно нарастващите разходи за намаляване на енергията от възобновяеми източници, за да се избегне претоварването на мрежата.

2.9. ЕИСК подкрепя по-доброто адаптиране на правилата на ЕС относно трансевропейските енергийни мрежи (TEN-E) спрямо целите на Зеления пакт, което включва по-специално декарбонизацията на енергийната система, прехода към неутралност по отношение на климата, развитието на възобновяемите източници на енергия, енергийната ефективност и предотвратяването на риска от енергийна бедност. Тъй като енергийните мрежи играят съществена роля за баланса, издръжливостта и развитието на енергийната система, ЕИСК отправя искане регламентът да се впише по-ясно в процеса на интеграция на енергийната система, за да се насърчава всяка форма на декарбонизирана енергия, както и да се направи така, че всяка форма на нарушаване на интеграцията да стане невъзможна. В този контекст трябва да се приветства инициативата на Съвета и ЕП да определят и разпределителните мрежи като такива от „императивен обществен интерес“ в допълнение към енергията от възобновяемите източници.

2.10. Настоящото покачване на цените е в тежест на европейските граждани и предприятия. ЕИСК отбелязва със съжаление, че призивът му ([4]) за намаляване на стратегическата зависимост от ненадеждни трети страни не е довел до действия от страна на политическите лидери в миналото, а напротив, зависимостта се е увеличила. Русия е най-големият износител на суров нефт, природен газ и въглища за ЕС и много ядрени електроцентрали зависят от руски горивни пръти и технологии. Настоящата криза с цените на енергията щеше да засегне европейските граждани и предприятия в много по-малка степен, ако Европа беше намалила вноса на изкопаеми горива съгласно поетите обещания. Поради тази причина ЕИСК приветства усилията, представени в плана REPowerEU, за бързо намаляване на тази зависимост, и по-специално на зависимостта от Русия. ЕИСК подкрепя усилията на институциите на ЕС и на държавите членки за ефективно справяне с проблема с цените в съответствие със съобщението от октомври 2021 г., съобщението относно пазара на електроенергия (COM (2022) 236 final) и инструментите, предлагани по линия на временната рамка за държавна помощ.

2.11. В настоящия контекст ЕИСК още веднъж отбелязва, че основната цел не трябва да бъде диверсификация на зависимостите, а — доколкото е възможно, постигане на „стратегическа енергийна независимост и автономност“. Енергията от възобновяеми източници и водородът ще бъдат движеща сила в процеса на декарбонизация и тяхното производство следва, доколкото е възможно, да бъде в рамките на ЕС.

2.12. Понастоящем като краткосрочен до средносрочен заместител на руския природен газ в някои региони се обсъжда втечненият природен газ (ВПГ), наред със значителни мерки за енергоспестяване. Вариант, съвместим с целите в областта на климата, в дългосрочен план е зеленият водород, ако е наличен в достатъчни количества и на разумна цена. Ако Европа не може сама да произвежда цялото количество необходими газове — както очевидно става с ВПГ, докато за водорода все още може да се постигне независимост от вноса — от руската катастрофа трябва да се извлекат правилните поуки. ЕИСК предупреждава, че Европа трябва да прояви особена предпазливост по отношение на ресурсите, които да заменят руския газ, с оглед на тяхното въздействие върху околната среда и новите зависимости от трети държави, които не споделят европейските ценности, като демократична стабилност, зачитане на правата на човека и върховенство на закона.

2.13. Процентът на публичните инвестиции на ЕС в технологии за чиста енергия, необходими за процеса на декарбонизация, е най-ниският в сравнение с другите големи икономики и възпрепятства глобалната конкурентоспособност. Освен това Европейската сметна палата предупреждава, че стратегията REPowerEU може да не успее да мобилизира достатъчно средства. Поради тази причина ЕИСК подкрепя предложението на Комисията за изпълнението на плана REPowerEU да се използват плановете за възстановяване и Механизма за възстановяване и устойчивост, както и допълнителното финансиране от Кохезионния фонд за регионално развитие и средствата за селскостопанска политика на ЕС.

([4]) Становище на ЕИСК относно „Цени на енергията“ (ОВ C 275, 18.7.2022 г., стр. 80).

2.14. В някои държави — членки на ЕС, и на равнището на ЕС последиците от войната в Украйна се разглеждат като необратим тласък към по-голяма енергийна независимост и неутралност по отношение на климата. ЕИСК приветства този подход. Въпреки това се очертава разнородна картина: налице са тенденции за увеличено използване на втечнен нефтен газ и връщане към въглищата, което би могло да доведе до стъпка назад в енергийния преход. ЕИСК изразява критично отношение към това, но съзнава, че в краткосрочен план гъвкавите варианти за производство на енергия като спешна мярка допринасят за сигурността на енергийните доставки. Следователно освен вятърната и слънчевата енергия е важно да се използва голямото разнообразие от нисковъглеродни енергийни източници, които се вписват в икономически и екологичен план в рамките на енергийна система. Същевременно Комитетът призовава за повече усилия за екологичната трансформация на енергийната система.

2.15. Европейската синдикална федерация на работещите в сектора на обществените услуги (EPSU) публикува доклад ([5]), потвърждаващ, че либерализацията на енергийната система не е дала достатъчно отговори на все по-голямата криза в областта на климата. Широкото използване на жизнеспособни алтернативи на енергийните източници, отделящи въглеродни емисии, до голяма степен стана възможно с помощта на значителни публични субсидии, а не посредством свободната конкуренция на пазара. Докладът показва, че без промяна на настоящия модел на енергийната система в Европа ангажиментите по Парижкото споразумение не могат да бъдат изпълнени.

3. **Общи бележки**

3.1. Поради бързо напредващото изменение на климата и настоящата енергийна криза ще бъдат необходими инвестиции в инфраструктурата в рамките на кратък период от време, за да се постигне целта за неутралност по отношение на климата до 2050 г. и да се гарантират енергийните доставки. В същото време скокът на цените на енергията показа слабостите на енергийния пазар. Следва да се поставят фундаментални въпроси за бъдещето на енергетиката, които ще гарантират екологосъобразни, достъпни и надеждни енергийни доставки, както и правото на енергия. ЕИСК изрично посочва неотложната необходимост от публични инвестиции за постигане на целта за енергийна независимост от вноса на руски газ и подкрепя мерките във връзка с това, предложени от Комисията в плана REPowerEU.

3.2. Същевременно трябва да се вземе под внимание и структурата на пазара, както и неговото регулиране, създаването на необходимите предварителни условия за отделните участници и засилването на адекватната защита на потребителите. ЕИСК приветства намерението на Комисията да проучи варианти за оптимизиране на структурата на пазара за електроенергия и взема под внимание предприетия от Комисията анализ на пазарите на електроенергия и газ, предложените мерки за справяне с високите цени на енергията, предложенията за подобряване на енергийните мрежи и на капацитета за съхранение, както и подновените обещания за подобряване на достъпа до пазара за малки участници (произвеждащи потребители) и за гарантиране на сигурността на доставките.

3.3. Структурата и регулирането на пазара трябва да бъдат адаптирани към новите реалности, в които в бъдеще възобновяемите енергийни източници ще преобладават. Ключовите понятия тук са: по-децентрализирано производство и увеличено потребление по места. За тази цел обаче трябва тепърва да се създадат необходимите условия за различните участници и да се гарантира адекватна защита на потребителите. Необходими са пазарни оценки, анализиращи поведението на всички потенциални участници на енергийния пазар и структурата на енергийния пазар. При всички случаи ЕИСК подчертава, че преди да се правят предложения, е важно да се извърши цялостна оценка на въздействието. ЕИСК обръща внимание на спешната необходимост от борба с високите цени на електроенергията, включително обединяването на цените на електроенергията и природния газ, които оказват отрицателно въздействие върху икономиките на държавите членки.

3.4. Въпросът до каква степен и с каква структура на пазара може да бъде постигната сигурност на енергийните доставки с пазарни средства, дълго време беше оставян настрана. По принцип енергийна система, основана на енергия от възобновяеми източници (в значителната си част произведена на местно равнище), обещава висока степен на сигурност на енергийните доставки. Но тя няма да стане реалност от само себе си — необходимото предварително условие за това е подходящата

([5]) A Decarbonised, Affordable and Democratic Energy System for Europe (Декарбонизирана, достъпна и демократична енергийна система за Европа).
https://www.epsu.org/sites/default/files/article/files/Going%20Public_EPSU-PSIRU%20Report%202019%20-%20EN.pdf.

регулаторна среда. От съществено значение са по-специално интелигентните мрежи, които изпращат ясни сигнали до милионите производители и потребители, за да могат те да се държат по благоприятен за системата начин и по този начин да допринасят за сигурността на енергийните доставки.

3.5. В областта на финансирането на инфраструктурни проекти строгите фискални правила многократно са се оказвали най-голямата пречка за публичния сектор в миналото. Поради това целта трябва да бъде проектите, свързани с Европейския зелен пакт, енергийната независимост и цифровия сектор, да бъдат изключени от всякакви разпоредби, които възпрепятстват подобни публични инвестиции. Ето защо в съответствие със становището си относно „Преформулиране на фискалната рамка на ЕС“ ([6]) ЕИСК препоръчва по отношение на публичните инвестиции да се прилага „златното правило“, за да се защити производителността и социалната и екологичната база за благосъстоянието на бъдещите поколения.

3.6. Смесеното финансиране с участието на частни инвеститори е вариант само ако се гарантира, че средствата се отпускат по прозрачен начин и че за публичния сектор не възникват неоправдани допълнителни разходи в сравнение с публичното финансиране. Трябва да има пълна прозрачност по отношение на обоснованите допълнителни разходи. В доклад на Европейската инвестиционна банка се констатира, че например договорите за ПЧП в автомобилния транспорт в Европа са били средно с 24 % по-скъпи от подобни проекти с традиционно финансиране ([7]). Още по-важно е в този вид модели за смесено финансиране да са ясно определени правата и задълженията, да са изяснени въпросите, свързани с отговорността, и да е предвидена ефикасна и бърза система за разрешаване на конфликти, за да се избегнат допълнителни пределни разходи и неблагоприятни въпроси, свързани с отговорността.

3.7. Комисията правилно изтъква, че публичните инвестиции могат и трябва да доведат до мобилизиране на частни пари. REPowerEU обаче не обхваща рефинансирането на съответните публични средства. Премахване на субсидиите за изкопаеми ресурси би бил един подход за организацията му; друг подход би бил данъчно облагане на извънредни печалби, които произлизат от сериозната криза, свързана с нефта и газа, и се изразяват в огромни допълнителни печалби, особено за големите петролни компании. ЕИСК се опасява, че изключително високите печалби за енергийните дружества, от една страна, и увеличената енергийна бедност, причинена от скоковете в цените на енергията, от друга страна, имат взривоопасен потенциал в социален план. ЕИСК предлага тези печалби да бъдат събрани посредством данъци и предадени като финансова компенсация на енергийните потребители, напр. финансово по-слаби домакинства или енергоемки предприятия, и да бъдат използвани за разширяването на производството на възобновяема енергия и на необходимата мрежова инфраструктура, особено предвид факта, че това вече се обсъжда или прилага в някои държави членки. ЕИСК счита, че за да не бъдат възпирани енергийните предприятия да инвестират в нисковъглеродни решения, подобно данъчно облагане следва да бъде определено като много чувствително. ЕИСК призовава Комисията незабавно да предложи съответните мерки.

3.8. Целта на инфраструктурата е преди всичко тя да функционира, а не да пренася електроенергия от точка А до точка Б като самоцел и по този начин да генерира постоянни печалби. Събитията от последното десетилетие, предизвикателствата, свързани с разширяването на мрежите, значителният скок в цените на енергията, опасността от кибератаки и, не на последно място, войната в Украйна ясно показват за какво всъщност става въпрос, а именно кой ще контролира в бъдеще такива ключови инфраструктури като енергийната мрежа. Следователно това е най-вече въпрос от обществен интерес. Това логично би изисквало публична собственост, която е ангажирана с общото благо и премахва съществуващите неравенства.

3.9. ЕИСК подчертава, че справедливият преход не се свежда само до финансов преход. Той обхваща и целта за създаване на достойна заетост, качествени работни места и социална сигурност, за поддържане на конкурентоспособността на европейските предприятия и изисква конкретни мерки на всички равнища, по-специално на регионално равнище. Други ключови фактори за „справедлив преход“ са активната и организационна роля на публичния сектор и гарантирането на демократичното участие на социалните партньори на всички равнища.

([6]) Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Преформулиране на фискалната рамка на ЕС за устойчиво възстановяване и справедлив преход“ (ОВ C 105, 4.3.2022 г., стр. 11).

([7]) ЕИБ, 2006 г. Ex ante construction costs in the European road sector: a comparison of public-private partnerships and traditional public procurement (Предварителни разходи за строителство в европейския сектор на автомобилния транспорт: сравнение на публично-частните партньорства и традиционните обществени поръчки). Икономически и финансов доклад, 2006/01, Blanc-Brude F., Goldsmith H. и Välilä T. https://www.eib.org/attachments/efs/efr_2006_v01_en.pdf.

3.10. Енергийната мрежа е част от критичните инфраструктури. Загубата на достъп до тези инфраструктури или влошаване на състоянието им могат да предизвикат катастрофален недостиг на доставките и да изложат на риск обществената сигурност. Критични инфраструктури, като например транспортът и движението, здравните услуги, финансите и сигурността — наред с други — все по-често са в ръцете на частни субекти в Европа поради вълната от либерализация и приватизация през последните десетилетия. Това обстоятелство е проблематично, тъй като секторите са взаимносвързани и уязвимостта на един сектор намалява или възпрепятства ефективността на другите критични инфраструктури (каскаден ефект). От една страна, тези взаимозависимости трудно могат да бъдат оценени, а — от друга, осигуряването на тяхната ефективност е в интерес на общото благо. По-специално при смущения на пазара или бедствия намесата на публично координирани органи, които разполагат с правомощия за контрол, е от съществено значение, за да може да се осигури координирана в териториално отношение устойчивост. Тези рискове са особено високи при електроенергията, без която функционирането на една напреднала цивилизация през 21-ви век е практически немислимо, а широкоразпространените прекъсвания на електроснабдяването биха довели до срив в обществото като цяло.

3.11. Предвид факта, че на сградите в Европа се падат около 40 % от потреблението на електроенергия, от съществено значение по-специално за енергийния преход и увеличаването на енергийната ефективност в жилищния сектор е интелигентното съчетаване на нови технологии, ефективното саниране и насърчаването на нови модели на гражданско участие. С Директивата за вътрешния пазар на електроенергия се насърчава това участие на потребителите в производството на електроенергията от възобновяеми източници и се създава основа за приемането на децентрализираното производство на енергия. В този контекст хармонизацията за цялото европейско пространство е от съществено значение, за да могат възможно най-много домакинства в Европа да участват в енергийния преход. Концепции, като споделяне на енергия и общностна енергетика, като цяло разкриват добри перспективи за използването на енергийните мрежи за дребномащабни, съобразени с нуждите и разтоварващи мрежата доставки.

3.12. ЕИСК отново заявява позицията си, че целта следва да бъде постигането на възможно най-голямо намаление на емисиите на парникови газове на възможно най-ниска социално-икономическа цена. ЕИСК препоръчва при необходимост да се съчетаят инструменти, които са съвместими с добре регулирания пазар, и регулаторни мерки, включително финансови инструменти с подкрепа от многогодишната финансова рамка и NextGenerationEU, за да се допринесе за по-ефективна в енергийно отношение среда. Но също така трябва да е ясно: когато въз основа на внимателен анализ се установяват обосновани данни за съществуващ или предстоящ пазарен провал, публичният сектор трябва да предприеме коригиращи действия, например чрез инвестиции или пазарни интервенции.

4. **Конкретни бележки**

4.1. Инвестициите в енергийната инфраструктура имат за цел да повишат сигурността на енергийните доставки и да ускорят развитието на енергията от възобновяеми източници по бърз, ефикасен и икономически ефективен начин в интерес на потребителите и икономиката. Във връзка с това се поставя един изключително важен въпрос, а именно кой ще контролира в бъдеще такива ключови инфраструктури, като енергийната мрежа и инфраструктурата за съхранение. От началото на либерализацията инвестиционната дейност на електроенергийните предприятия намалява. Този спад в инвестициите — в мрежата и в производството — доведе до недостиг на доставките и възпрепятства по-нататъшното развитие на енергията от възобновяеми източници.

4.2. От микроикономическа гледна точка възниква въпросът защо енергийна мрежа, която е привлекателна инвестиция за инвеститорите, тъй като е надеждна, да не бъде атрактивна и за държавата. Ако бяха публична собственост, дивидентите, разпределяни ежегодно от частните дружества, биха могли да бъдат реинвестирани в интерес на общото благо и биха облекчили публичните бюджети. Това е така не на последно място поради факта, че при някои процеси на частична приватизация в миналото вече се оказа, че публичната собственост би била по-разумното решение по чисто финансови причини. В редица държави членки вече се използват публични или полупублични структури. Същевременно се наблюдава тенденция към повторна муниципализация. Несъмнено въпросът за предимствата и недостатъците на публичната и частната собственост и/или частното финансиране на енергийната инфраструктура за един добре функциониращ енергиен пазар е важен и следва да бъде разгледан при планираната от Комисията оценка на вариантите за оптимизиране на структурата на пазара на електроенергия. Резултатите от такъв анализ могат да послужат като ценен инструмент за вземане на решения за държавите членки, които са отговорни за вземането на решения относно публичната или частната собственост върху енергийните инфраструктури.

4.3. В този контекст все по-голямо значение придобиват местното и регионалното енергоснабдяване и повторната муниципализация на дружествата доставчици — особено във връзка със стратегиите за децентрализация. Във връзка с това публичните инвестиции за децентрализирано производство на енергия на общинско равнище играят ключова роля. Следва да се проучат и други възможност за финансиране, като прякото предоставяне на финансови ресурси чрез фондове. Покривите на обществените сгради са особено подходящи за захранване на цели квартали с евтина слънчева енергия.

4.4. В някои държави членки се предоставят финансови стимули, за да се ускори развитието на фотоволтаиката. В писмо до Комисията Австрия, Белгия, Литва, Люксембург и Испания призовават административните сгради, супермаркетите, плоските покриви и промишлените съоръжения задължително да бъдат оборудвани с фотоволтаични системи при определени условия. Фотоволтаичните системи следва да се превърнат в стандарт и при новите и санираните сгради. Те призовават Комисията да отпусне повече средства от бюджета на ЕС за това изграждане. ЕИСК приветства тази идея и призовава Комисията да извърши анализ относно инвестициите, регулирането и съпътстващите мерки, като научноизследователската и развойната дейност, които са необходими за насърчаване на фотоволтаичното развитие и производство в ЕС.

4.5. Енергията като обществено благо: във връзка с това ЕИСК припомня прилагането на общите ценности на Съюза в областта на услугите от общ икономически интерес по смисъла на член 14 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС), посочени в Протокол № 26 към ДЕС и ДФЕС относно услугите от общ интерес. По този начин биха могли да се гарантират по-голяма ефективност и достъпност и да се предотврати пазарен провал.

4.6. Настоящата енергийна криза подчертава особеното значение на енергията като значимо обществено благо. Наред със запазването на качествени работни места и заетост става прозрачна връзката между социалните и екологичните аспекти. Публичната собственост може да гарантира демократичен контрол, публични инвестиции, сигурност на енергийните доставки и справедливо разпределение на разходите за трансформиране на енергетиката към възобновяеми енергийни източници.

4.7. С оглед избягване на погрешни и зле насочени инвестиции е необходимо да се отстранят съществуващите неясноти и противоречия по отношение на основните структури на новата енергийна система, структурата и ролите на пазара и пазарните правила и преди всичко незабавно да се вземе под внимание социалното въздействие върху работниците и потребителите. В това отношение справедливото разпределение на инвестиционната тежест играе централна роля, същото се отнася и за справедливото разпределение на евентуалните печалби. Как могат да се гарантират инвестиционните нужди и рентабилността е един от важните въпроси, които трябва да бъдат решени, за да се осигури оптимално функциониране на енергийния пазар в дългосрочен план. ЕИСК взема под внимание заключенията в тази връзка от проучването на Агенцията на Европейския съюз за сътрудничество между регулаторите на енергия (ACER) и от съобщението относно пазарите на електроенергия и газ и приветства намерението на Комисията да извърши оценка на пазара на електроенергия.

4.8. Съществен аспект в рамките на енергийния преход ще бъдат координацията и организацията между вносителите, регионалните оператори на мрежи, гражданските енергийни дружества, потребителите на собствена електроенергия и енергийните общности, които използват електроенергията си на място, както и предприятията за съхранение и доставчиците.

Брюксел, 22 септември 2022 г.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Christa SCHWENG

ПРИЛОЖЕНИЕ

Следното изменение, получило поне една четвърт от подадените гласове, беше отхвърлени по време на разискванията:

Параграф 2.9

Параграфът се изменя, както следва:

Становище на секцията	Изменение
ЕИСК подкрепя по-доброто адаптиране на правилата на ЕС относно трансевропейските енергийни мрежи (TEN-E) спрямо целите на Зеления пакт, което включва по-специално декарбонизацията на енергийната система, прехода към неутралност по отношение на климата, развитието на възобновяемите източници на енергия, енергийната ефективност и предотвратяването на риска от енергийна бедност. Тъй като енергийните мрежи играят съществена роля за баланса, издръжливостта и развитието на енергийната система, ЕИСК отправя искане регламентът да се впише по-ясно в процеса на интеграция на енергийната система, за да се насърчава всяка форма на декарбонизирана енергия, както и да се направи така, че всяка форма на нарушаване на интеграцията да стане невъзможна. В този контекст трябва да се приветства инициативата на Съвета и ЕП да определят и разпределителните мрежи като такива от „императив обществен интерес“ в допълнение към енергията от възобновяемите източници.	ЕИСК подкрепя по-доброто адаптиране на правилата на ЕС относно трансевропейските енергийни мрежи (TEN-E) спрямо целите на Зеления пакт, което включва по-специално декарбонизацията на енергийната система, прехода към неутралност по отношение на климата, развитието на възобновяемите източници на енергия, енергийната ефективност и предотвратяването на риска от енергийна бедност. Тъй като енергийните мрежи играят съществена роля за баланса, издръжливостта и развитието на енергийната система, ЕИСК отправя искане регламентът да се впише по-ясно в процеса на интеграция на енергийната система, за да се насърчава всяка форма на декарбонизирана енергия, ***включително ядрена,*** както и да се направи така, че всяка форма на нарушаване на интеграцията да стане невъзможна. В този контекст трябва да се приветства инициативата на Съвета и ЕП да определят и разпределителните мрежи като такива от „императив обществен интерес“ в допълнение към енергията от възобновяемите източници.

Изложение на мотивите

Производството на ядрена енергия играе и ще продължи да играе важна роля сред широкия спектър от технологии с ниски емисии, както подчерта председателят на ЕК г-жа Фон дер Лайен в неотдавнашните си изказвания.

Резултат от гласуването на изменението:

Гласове „за“: 44

Гласове „против“: 109

Гласове „въздържал се“: 14